

ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ ВІТЧИЗНЯНОГО ТУРИЗМУ

У статті проаналізовано історію та розвиток вітчизняної туристичної інфраструктури. Авторка дійшла висновку, що різноманіття природних та антропогенних ресурсів, які історично сприяли формуванню туристського продукту, стали основою для створення нових рекреаційних зон туристичного призначення в Україні.

Історія розвитку туристичної інфраструктури на теренах українських земель, розпочалася ще за часів Київської Русі. Сьогодні вона представлена унікальними архітектурними пам'ятками. Серед них: Києво-Печерська Лавра та Софійський собор, руїни Золотих воріт, Кирилівська та Андріївська церкви, Видубицький монастир, Володимирський собор, Маріїнський та Кловський палаці, архітектурний ансамбль Хрещатика і Львова.

Розкриття теми стало можливим завдяки використанню загальнонаукових методів пізнання: аналізу, синтезу, системності, узагальнення, конкретності, історизму та діалектичного. Також використано спеціально наукові методи дослідження: історико-порівняльний, історико-синтетичний, історико-діахронний, емпіричного аналізу тощо.

Ключові слова: *інфраструктура, туризм, Київська Русь, туристична інфраструктура, туристичні ресурси, природні та історико-культурні пам'ятки.*

Maria ULIGANENETS,

*Master of Tourism, Faculty of Tourism and International Communications
Uzhgorod National University (Uzhhorod, Ukraine), mariaulihanynets@gmail.com*

HISTORY AND MODERN TRENDS IN DEVELOPMENT OF INFRASTRUCTURE OF DOMESTIC TOURISM

The article analyzes the history and development of domestic tourism infrastructure. The author came to the conclusion that the variety of natural and historical resources that historically contributed to the formation of a tourist product, became the basis for the creation of new recreational zones of tourist destination in Ukraine.

The history of the development of tourism infrastructure on the territory of Ukrainian lands began at the time of Kievan Rus. Today, it is a property of about 2,000 unique architectural monuments. Among them are the Kyiv-Pechersk Lavra and the St. Sophia Cathedral, which are included in the UNESCO World Heritage List, the ruins of the Golden Gate, the Cyril and Andrew's churches, the Vydubytsky Monastery, the Vladimir Cathedral, the Mariinsky and Klovsky Palaces, the National Opera and Ballet Theater, the Unique Andreevsky Descent, the Architectural Kreschatik ensemble, about 30 museums, numerous monuments.

Development and improvement of Ukraine tourism infrastructure:

- Installation and advertising-information support of municipal Tourist Information Center on Independence Square;

- Construction and maintenance of parkings for excursion transport with appropriate road signs and markings;

- Installation of new and updating existing pointers to tourism objects translated into foreign languages (English);

- Installation of new and upgrade existing stands with route-mapping and tourist information in foreign languages (English);

- Improvement and construction of recreational areas in Hydroparks

- Development of tourist route «Everything starts in Kyiv»

- Construction of pedestrian areas and tourist attractions in Independence Square. Khreshchatyk Str., St. Sophia Square and St. Michael's Square;

- Construction of bicycle tourism infrastructure etc.

Disclosure of the theme became possible through the use of general scientific methods of cognition: analysis, synthesis, system, generalization, concreteness, historicism and dialectical method. The scientific research also uses special scientific methods of research: historical-comparative, historical-synthetic, historical-diachronic, empirical analysis, etc.

Key words: *infrastructure, tourism, Kievan Rus, tourist infrastructure, tourist resources, natural and historical and cultural monuments.*

Марія УЛИГАНЕНЕЦЬ,

*магістр-туризмознавець, факультет туризму и міжнародних комунікацій ГВУЗ
«Ужгородський національний університет»
(Ужгород, Україна) mariaulihanynets@gmail.com*

ИСТОРИЯ И СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ИНФРАСТРУКТУРЫ ОТЕЧЕСТВЕННОГО ТУРИЗМА

В статье проанализированы история и развитие отечественной туристической инфраструктуры. Автор пришла к выводу, что многообразие природных и антропогенных ресурсов, исторически способствовали формированию туристского продукта, стали основой для создания новых рекреационных зон туристического назначения в Украине.

История развития туристической инфраструктуры на территории украинских земель, началась еще во времена Киевской Руси. Сегодня она представлена достоянием уникальных архитектурных памятников. Среди них: Киево-Печерская Лавра и Софийский собор, руины Золотых ворот, Кирилловская и Андреевская церкви, Выдубицкий монастырь, Владимирский собор, Маринский и Кловский дворцы, архитектурный ансамбль Крещатики и г. Львова и т.д.

Раскрытие темы стало возможным благодаря использованию общенаучных методов познания: анализа, синтеза, системности, обобщения, конкретности, историзма и диалектического. В научном наследии также использованы специально научные методы исследования: историко-сравнительный, историко-синтетический, историко-диахронный, эмпирического анализа и т.п.

Ключевые слова: *инфраструктура, туризм, Киевская Русь, туристическая инфраструктура, туристические ресурсы, природные и историко-культурные достопримечательности.*

Постановка проблеми. Зазначимо, що історія розвитку туристичної інфраструктури на територіях українських земель, розпочалася ще за часів Київської Русі. Сьогодні вона представлена історико-культурними надбаннями, численними пам'ятками, закладами розміщення та харчування. Актуальність проблеми також спричинена тим, що наявності інфраструктури, призначеної для туризму, недостатньо. Вона має відповідати світовим стандартам і бути зорієнтованою на всіх громадян України та її гостей.

Аналіз досліджень. Дослідження історії становлення та сучасних тенденцій розвитку вітчизняної туристичної інфраструктури розглянуті у працях В. Кифяка [4], Д. Корнева [6], Н. Ключкович [5], Ф. Мазур [7], В. Федорченка [12], О. Музиченко-Козловської [8] та ін.

Мета статті – дослідити історію становлення та сучасні тенденції розвитку інфраструктури вітчизняно туризму.

Виклад основного матеріалу. Відзначимо, що термін «туристична інфраструктура» латинського походження, що складається з понять «infra» – під та «structura» – будова, розташування. Це словосполучення пройшло тривалий шлях розвитку. На початку ХХ ст. під інфраструктурою розуміли комплекс споруд, які забезпечували дії збройних сил: склади, військові бази, полігони та ін. У 40-х рр. поняття «інфраструктура» почали використовувати для групи галузей, які забезпечували функціонування промислового та сільськогосподарського виробництва. З 50-х рр. цей термін почали застосовувати в економічній літературі. Під інфраструктурою почали розуміти сукупність галузей і видів діяльності, які обслуговували виробничу та невиробничу сфери економіки [8, 229–237; 9, 19–21].

Туристична інфраструктура представлена сукупністю матеріально-речових об'єктів, діяльність яких спрямована на задоволення туристичних потреб населення. Вона включає матеріально-технічну базу функціонально-господарських структур, які входять до складу туристично-ре-

креаційного комплексу. До туристичної інфраструктури відносять також туристичні об'єкти природного походження, пам'ятки, музеї тощо. Таким чином, ресурси туристичної інфраструктури – це сукупність природних та штучно створених людиною об'єктів, що мають комфортні властивості та придатні для створення туристичного продукту. Їх наявність визначає формування туристичної галузі у тому чи іншому регіоні країни [5, 93–97].

Зазначимо, що у Київській Русі інфраструктура для подорожуючих почала формуватися з XII – XIII ст. Перші «готельні» заклади русичів називалися «ямами» [3].

У XVI – першій половині XVII ст. одним із торговельних центрів Східної Європи був Київ, через який проходили купецькі каравани, що прямували до Московської держави з Польщі, Кримського ханства, Туреччини, Молдови, Греції, Угорщини, країн Західної Європи. Українські купці мали право безмитної торгівлі у прикордонних містах Московії. Для них створювалися спеціальні гостинні двори. На чумацьких і торговельних шляхах України здавалися в оренду корчми, що не тільки вели торгівлю хмільними напоями, а й були пристановищем для подорожніх [2].

Також відзначимо, що Київ став одним із центрів паломництва, що зумовило потребу у будівництві готелів для прочан біля стін Печерського монастиря. В Україні до прочан ставилися з великою шаною. Миряни вважали за честь прийняти богомольців на ночівлю, пригостити, дати харчів на дорогу. Паломники були в особливій пошані й мали захист при церквах і монастирях, де з давніх часів їм відводили спеціальні помешкання, будували готелі й гостинні двори, де велися книги для запису прочан, які свідчать про масовий характер паломництва [11, 236–247].

Після приєднання України до Російської імперії (кінець XVIII ст.) почалось будівництво поштового тракту від Москви до Києва через Калугу, Глухів, Путивль, Конотоп із поштовими дворами та станціями, що одночасно виконували функції готелів.

До початку XIX ст. Київ, з його прекрасними природно-кліматичними умовами, вигідним географічним положенням і багатою архітектурно-історичною спадщиною, мав усі можливості для того, щоб стати великим туристським центром Східної Європи. Для цього треба було реалізувати потужний місцевий потенціал, залучити видатних архітекторів того часу і перебудувати центр міста, створивши один із найкращих у Росії готельно-розважальних комплексів [3].

Як зазначає Н. Ключкович, в Україні туристична інфраструктура інтенсивно почала розвиватися лише у другій половині XIX ст. Це було пов'язано зі зростанням інтересу передової української інтелігенції до історико-культурних та природних пам'яток своєї Батьківщини. Зокрема, значну увагу організації народознавчих мандрівок приділяли члени «Руської трійці»: М. Шашкевич, І. Вагилевич та Я. Головацький. Також у другій половині XIX ст. було досліджено лікувальний потенціал Криму, Прикарпаття та Закарпаття. Поштовхом розбудови готелів було відкриття у 1889 р. регулярного залізничного сполучення, що зумовлювало збільшення кількості мандрівників, які прибували до Києва [5, 93–97].

У Галичині, що входила до складу Австро-Угорщини, у другій половині XIX – початку XX ст. сфера гостинності характеризувалася особливо високим розвитком. Майже у кожному містечку були невеликі готелі, ресторани, кав'ярні. Загалом у 1902 р. у Галичині нараховувалось 935 готелів, середня зайнятість у яких становила три особи на один готель.

У 20 – 30-х рр. у розвитку туристичної інфраструктури відбулися суттєві зміни. Зокрема, у межах Радянської України здійснюється націоналізація готельних підприємств і створюється єдина державна система управління готельним господарством.

На Західній Україні, що перебувала у складі Польщі, Чехословаччини та Румунії, готельна та ресторанна інфраструктура була у приватному секторі економіки, що сприяло кращому матеріальному забезпеченню, організації обслуговування. Суттєвою рисою готельної сфери Західної України була доволі чисельна мережа невеликих закладів, зорієнтованих на обслуговування різних категорій населення [1, 172–178].

У 70-х рр. стрімкий розвиток туризму зумовлює розширення його туристичної інфраструктури. Були побудовані нові готелі мережі підприємств міжнародного туризму «Інтурист», зокрема:

1. «Либідь» і «Братислава» (Київ);
2. «Інтурист», «Мир», мотель «Дружба» (Харків);
3. «Дністер» (Львів);

4. «Закарпаття» (Ужгород);
5. «Чорне море» (Одеса);
6. «Запоріжжя» (Запоріжжя);
7. «Інтурист» (Полтава).

Загальний готельний фонд «Інтуриста» в Україні на початку 1980-х рр. становив 10096 місць [3].

Сприяли розвитку інфраструктури туризму визначні міжнародні заходи, що проводилися в СРСР. Так, XXII літні Олімпійські ігри (1980) стали для «Інтуриста» ще одним значним досягненням. Для того, щоб прийняти 300 тис. гостей, які приїхали на олімпіаду, треба було значно розширити мережу готелів у Москві, Ленінграді, Києві, Мінську й Таллінні. Наприкінці 70-х рр. були збудовані нові готелі: «Космос» – у Москві, «Дагомис» – у Сочі, «Прибалтійський» – у Ленінграді та «Русь» – у столиці України. Додамо, що на початку 90-х рр. інфраструктура вітчизняного туризму функціонувала, базуючись на радянських готельно-ресторанних та санаторно-курортних об'єктах [3].

Зазначимо, що сьогодні Україна має значні потенційні можливості для розвитку туристичної інфраструктури – унікальні природно-кліматичні, історико-культурні та національно-етнографічні ресурси таких регіонів, як Карпати, культурні пам'ятки Києва, Львова, Чернівців та ін. [10, 32–37].

Зокрема, вітчизняний науковець О. Музиченко-Козловська пропонує для розроблення програми заходів щодо економічного та інфраструктурного оцінювання і регулювання туристичної привабливості регіону таке: а) оберігати, відновлювати та підтримувати у привабливому вигляді природні ресурси та історико-культурні пам'ятки країни як основну притягальну силу для туриста; б) інтенсивно і якісно розвивати туристичну інфраструктуру; в) стимулювати розвиток суміжних з туризмом галузей економіки регіону, у тому числі у сфері туристичної анімації, що у кінцевому результаті приведе до розвитку туристичної інфраструктури; г) поліпшувати якість довкілля у межах туристичних територій тощо. На нашу думку, зазначені чинники, зрештою, будуть якісно сприяти розвитку туристичної інфраструктури та індустрії туризму в Україні [8, 229–237].

Висновок. Отже, виходячи із зазначеного, можемо констатувати, що розвиток туристичної інфраструктури України розпочався ще з часів Київської Русі та історично представлений сукупністю матеріально-речових об'єктів, діяльність яких спрямована на задоволення туристичних потреб населення. Вона включає матеріально-технічну базу функціонально-господарських структур в Україні. Деякі вітчизняні дослідники до туристичної інфраструктури відносять також туристичні об'єкти природного походження, історичні пам'ятки, музеї та ін. Рекреаційні ресурси туристичної інфраструктури займають особливе місце у розвитку всієї туристичної галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Гайдук А. Формування туристичної ринкової інфраструктури як фактор підвищення ефективності функціонування ринку туристичних послуг / А. Гайдук // Регіональна економіка. – 1999. – №2. – С. 172–178.
2. Історія розвитку туризму в Україні / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/93659-15-storya-rozvitku-turizmu-v-ukran.html>.
3. Історія становлення готельної сфери в Україні / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com/15970122/turizm/>
4. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В. Ф. Кифяк. – Чернівці: Книги-XXI, 2003. – 300 с.
5. Ключкович Н. Історія та сучасний стан розвитку туристичної інфраструктури в Україні / Н. Ключкович // Східноєвропейський історичний вісник / [головний редактор В. Льницький]. – Дрогобич: Посвіт, 2017. – Вип. 2. – С. 93–97.
6. Корнева Д. А. Проблеми розвитку інфраструктури туризму / [Електронний ресурс] / Д. А. Корнева. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzvdpu/geograf/2008_15/industrylnuu%20tyuzm.pdf
7. Мазур Ф. Ф. Соціально-економічні умови розвитку рекреаційної індустрії (на прикладі Карпатського регіону): Навч. посібник. / Ф. Мазур. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 96 с.

8. Музиченко-Козловська О. Розвиток туристичної інфраструктури – визначальний чинник туристичної привабливості території / О. Музиченко-Козловська // Національний університет «Львівська політехніка». – С. 229–237
9. Реалізація потенціалу транспортної інфраструктури України в стратегії посткризового економічного розвитку : аналітична доповідь / Д. К. Прейгер (керівник авторського колективу), О. В. Собкевич, О. Ю. Ємельянова // Національний інститут стратегічних досліджень. – К.: НІСД, 2011. – 37 с.
10. Смирнов, І. Г. Інтеграція у європейську транспортно-логістичну систему – стратегічний вибір України (геопросторовий аспект) / Смирнов І. Г., Шум І. В. // Український географічний журнал. – 2005. – №3. – С. 32–37.
11. Устименко Л. Історія туризму / Устименко Л. М., Афанасьєв І. Ю. – Навчальний посібник. – К.: Альтерпрес, 2005. – 320 с.
12. Федорченко В. К. Історія туризму в Україні: Навчальний посібник / В. К. Федорченко, Т. А. Дьорова. – К.: Вища школа, 2002. – 195 с.

REFERENCES

1. Haiduk A. Formuvannia turystychnoi rynkovoї infrastruktury yak faktor pidvyshchennia efektyvnosti funktsionuvannia rynku turystychnykh posluh / A. Haiduk // Rehionalna ekonomika. – 1999. – №2. – S. 172–178.
2. Istoriiia rozvytku turyzmu v Ukraini / [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://westudents.com.ua/glavy/93659-15-storya-rozvitku-turizmu-v-ukran.html>.
3. Istoriiia stanovlennia hotelnoi sfery v Ukraini / [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://pidruchniki.com/15970122/turizm/>
4. Kyfiak V. F. Orhanizatsiia turystychnoi diialnosti v Ukraini / V. F. Kyfiak. – Chernivtsi: Knyhy-KhKhI, 2003. – 300 s.
5. Kliuchkovych N. Istoriiia ta suchasnyi stan rozvytku turystychnoi infrastruktury v Ukraini / N. Kliuchkovych // Skhidnoievropeyskyi istorychnyi visnyk / [holovnyi redaktor V. Ilnytskyi]. – Drohobych: Posvit, 2017. – Vyp. 2. – S. 93–97.
6. Korneva D. A. Problemy rozvytku infrastruktury turyzmu / [Elektronnyi resurs] / D. A. Korneva. – Rezhym dostupu: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzvdpu/geograf/2008_15/industrylnuu%20tyrzm.pdf
7. Mazur F. F. Sotsialno-ekonomichni umovy rozvytku rekreatsiniioї industrii (na prykladi Karpatskoho rehionu): Navch. posibnyk. / F. Mazur. – K.: Tsentr navchalnoi literatury, 2005. – 96 s.
8. Muzychenko-Kozlovska O. Rozvytok turystychnoi infrastruktury – vyznachalni chynnyk turystychnoi pryvablyvosti terytorii / O. Muzychenko-Kozlovska // Natsionalnyi universytet «Lvivska politekhnikha». – С. 229–237
9. Realizatsiia potentsialu transportnoi infrastruktury Ukrainy v stratehii postkryzovoho ekonomichnogo rozvytku : analitychna dopovid / D. K. Preiher (kerivnyk avtorskoho kolektyvu), O. V. Sobkevych, O. Yu. Yemelianova // Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. – K.: NISD, 2011. – 37 s.
10. Smyrnov, I. H. Intehratsiia u yevropeisku transportno-lohistychnu systemu – stratehichniy vybir Ukrainy (heoprostorovi aspekt) / Smyrnov I. H., Shum I. V. // Ukrainskyi heohrafichnyi zhurnal. – 2005. – №3. – S. 32–37.
11. Ustymenko L. Istoriiia turyzmu / Ustymenko L. M., Afanasiev I.Iu. – Navchalnyi posibnyk. – K.: Alterpres, 2005. – 320 s.
12. Fedorchenko V. K. Istoriiia turyzmu v Ukraini: Navchalnyi posibnyk / V. K. Fedorchenko, T. A. Dorova. – K.: Vyshcha shkola, 2002. – 195 s.